

H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar (1993) Wandelen in strafvorderlijk niemandsland. In: A.W.M. van der Heijden (red.), *Criminele inlichtingen: De rol van de Criminele Inlichtingendiensten bij de aanpak van de georganiseerde misdaad* (pp. 35-50). Den Haag: Vuga.

CRIMINELE INLICHTINGEN

De rol van de Criminele Inlichtingendiensten
bij de aanpak van de georganiseerde misdaad

Redactie:

drs. A.W.M. van der Heijden

1993 VUGA Uitgeverij B.V. 's-Gravenhage

Deze bundel wordt uitgebracht ter gelegenheid van de beëindiging van de activiteiten van de Begeleidingscommissie CID.

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Criminele

Criminele inlichtingen: de rol van Criminele Inlichtingendiensten bij de aanpak van de georganiseerde misdaad/

(red.: A.W.M. van der Heijden). -

's-Gravenhage: VUGA. - (Politietheorie en politiepraktijk,

ISSN 0923-943X; 18)

ISBN 90-5250-554-3

NUGI 862

Trefw.: criminaliteit

© 1993 VUGA Uitgeverij B.V., 's-Gravenhage

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder schriftelijke toestemming van de uitgever die daartoe door de auteur(s) met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk is gemachtigd.

Inhoudsopgave

Inleiding: Het werken met inlichtingen; kansen en risico's <i>C.R.L.R.M. Ficq</i>	7
1. De verlokkingen van de georganiseerde misdaad <i>H.G. van de Bunt</i>	9
2. De legitimiteit van het CID-werk <i>A. Teerds & E. Riks</i>	19
3. Wandelen in strafvorderlijk niemandsland <i>H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar</i>	35
4. De ontwikkeling van het CID-werk <i>P.J. Aalbersberg, B.N. Barendregt & J.B.A. de Wit</i>	51
5. Professionalisering van de CID <i>E. de Kerf & U. de Lange</i>	67
6. Het veranderend rechercheperspectief <i>J. Wilzing</i>	81
7. De relatie tussen het openbaar ministerie en de CID <i>J.Th. de Wit & B. van Baarle</i>	93
8. Analyse van de georganiseerde misdaad <i>A.W.M. van der Heijden</i>	105
9. Criminele inlichtingen en automatisering: een moeizame relatie <i>J. Rademaker</i>	119
10. Zelfbeheer en resultaatverantwoordelijkheid bij een RCID <i>W.J.A. Paulissen</i>	137
11. Criminele inlichtingen versus politieke inlichtingen <i>J.A. Blok</i>	153
12. Herziening van de CID-regeling. Een praktijkvoorbeeld van evaluatie van lagere regelgeving <i>D. Heimans</i>	159
13. De positie van de bijzondere opsporingsdiensten <i>H.A. Kamphuis</i>	173
14. De Begeleidingscommissie CID <i>B.N. Barendregt & J.B.A. de Wit</i>	183
Curricula vitae van de auteurs	199

Hoofdstuk 3

Wandelen in strafvorderlijk niemandsland

H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar

1. Inleiding

Ook steden in de provincie hebben hun penose, min of meer georganiseerde groepjes lieden die zich met grote regelmaat aan misdrijven schuldig maken. Sommige van die groepjes houden zich bezig met handel in verdovende middelen, andere met het helen van goederen of het afpersen van horeca-ondernemers. Ieder van die groepjes heeft min of meer zijn eigen specialisme, hoewel ook combinaties van criminele activiteiten voorkomen. Dat kan leiden tot concurrentie tussen de afzonderlijke groepen, maar ook tot vormen van samenwerking.

In de onderwereld kent men elkaar, als collega's of concurrenten. Soms helpt men elkaar, maar niet zelden zet men elkaar ook de voet dwars en verlinkt de concurrentie bij de politie. Dat laatste leidt ertoe dat ook de plaatselijk of regionale politie redelijk op de hoogte is van de lokale onderwereld. Dat is interessante informatie voor de politie, die er voor het inzamelen, ordenen en combineren van dit soort gegevens een speciale eenheid op na houdt: de (regionale) Criminele Inlichtingendienst (CID).

De CID vormt een onderdeel van de politie, maar dient onderscheiden te worden van de tactische recherche, die met de reguliere opsporing en oplossing van concrete misdrijven belast is. Het in het oog houden van de plaatselijke onderwereld en het onderzoeken van concrete misdrijven zijn verschillende taken, die door gescheiden organisatie-onderdelen worden vervuld. Hoe dat in zijn werk gaat, wordt in het navolgende in grote lijnen beschreven en van commentaar voorzien. Dat gebeurt aan de hand van een concrete casus, waarvoor de gegevens ons werden verstrekt door medewerkers van een regionale CID. Wij zijn medewerkers van deze dienst en de hoofdofficier van justitie in het desbetreffende arrondissement, die dit mogelijk maakte, erkentelijk voor hun hulp. Tevens hebben wij contact gehad met medewerkers van een regionale CID elders in het land. De in deze bijdrage gedane mededelingen over de werkwijze van de CID werd ons door deze tweede bron bevestigd. Niettemin merken wij op dat de wijze waarop wij in deze bijdrage de verkregen informatie interpreteren en er conclusies aan verbinden voor eigen rekening van de auteurs blijft.

2. Een criminele familie

Huub Smeets¹ is een sinds jaren bekende figuur in de Zuid-Limburgse onderwereld. Hij staat aan het hoofd van een criminele familie-clan, die voorts bestaat uit zijn vrouw Lotte Timmers, zijn zwager Sjef Timmers en diens vrouw May Mulder. Zij allen zijn werkloos en genieten de daarbij passende uitkering. Dit inkomen vullen zij aan met de opbrengsten van criminele activiteiten. De oudste daarvan is een prostitutie-onderneming in Maastricht. Hoeveel vrouwen Huub daar op straat heeft, weten wij niet, maar het zijn er genoeg om zijn zwager en schoonzus een bijbaan als chauffeurs te bezorgen, die de vrouwen van en naar hun werkplek vervoeren. Ook aan wapenhandel en afpersing van horeca-ondernemers heeft Huub zich wel eens schuldig gemaakt, maar de laatste tijd is zijn hoofdactiviteit de handel in cocaïne in Heerlen, waar hijzelf en zijn zwager en schoonzus tegenwoordig wonen. Ook de afnemers wonen daar.

Huub is een soort 'godfather'. Zelf doet hij niets, het eigenlijke werk wordt door zijn vrouw Lotte gedaan. Zij is degene die de cocaïne in Utrecht inkoopt, het spul in porties verdeelt en via haar broer en schoonzus distribueert onder een vaste kring van gebruikers, en de kas bijhoudt. Huubs aanwezigheid op de achtergrond is slechts van belang omdat het zijn reputatie van gewelddadigheid is, die alle betrokkenen in het gareel houdt.

Dit alles weet, althans vermoedt, de Heerlense politie. Huub Smeets en zijn makkers hebben dan ook al jarenlang de aandacht van de plaatselijke CID, die in 1990 een speciaal team formeert om Huub nu eindelijk eens voor iets groots te pakken. De zaak krijgt als codenaam TOTEM en blijkens een na afloop geschreven evaluatierapport was het doel van de actie:

"Door middel van alle ons ter beschikking staande opsporingsmiddelen de organisatie van [Huub Smeets] in kaart te brengen en vervolgens door aanhoudingen deze organisatie te ontmantelen. Tevens alle, door deze organisatie, uit criminele activiteiten verkregen winsten af te romen."

Met andere woorden, de CID heeft er genoeg van en wil Huub en de zijnen aanpakken en voor lange tijd laten opbergen. Niet een concreet misdrijf is onderwerp van het onderzoek, zoals gebruikelijk bij opsporingsonderzoeken, maar een bepaald persoon en zijn companen. Men wil aantonen dat een bepaald persoon of een bepaalde groep van personen misdrijven begaat. Met behulp van een eerder door ons gemaakt onderscheid² kan men zeggen dat zulk een onderzoek verdachtegeleid is in plaats van misdrijfgeleid. Wat de eigenaardigheden en risico's van verdachtegeleid onderzoek zijn, vormt onderwerp van een afzonderlijke paragraaf.

¹ De namen van zowel personen als plaatsen zijn veranderd.

² H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar: *Dubieuze Zaken: De Psychologie van Strafrechtelijk Bewijs*. Amsterdam, Contact, 1992, p. 139 e.v.

Om een regulier opsporingsonderzoek te beginnen heeft de politie een concreet misdrijf of serie misdrijven nodig. Doel is het opsporen van een verdachte, dat wil zeggen een persoon of groep van personen tegen wie 'een redelijk vermoeden van schuld' bestaat. Wordt zulk een persoon door de politie gevonden, dan beslist het openbaar ministerie (OM) of dat vermoeden 'redelijk' genoeg is om de verdachte aan te houden. Het was de taak van de CID om het OM zulk een 'redelijk vermoeden van schuld' terzake van Huub Smeets en de zijnen te verschaffen, niet het al veel langer bestaande vermoeden op grond waarvan de CID het TOTEM-team formeerde, maar het soort wettelijk vermoeden dat rechterlijke toetsing kan doorstaan. Dat doet de CID door inlichtingen uit velerlei bron te verzamelen en te analyseren en tenslotte te combineren in een proces-verbaal dat de grondslag voor het wettelijk vermoeden moet vormen. Zulk een proces-verbaal vormt dan de grondslag waarop het OM kan besluiten een verdachte te doen aanhouden en/of bij de rechter-commissaris (RC) een gerechtelijk vooronderzoek te vorderen tegen de erin genoemde personen.

Het werk van de CID gaat derhalve vooraf aan het officiële strafrechtelijke onderzoek. Zulk een voorfase is in het Wetboek van Strafvordering niet voorzien en het is dan ook onduidelijk welke wettelijke regels erop van toepassing zijn. En toch diende, zo blijkt uit de hierboven geciteerde 'doelstelling' van het TOTEM-team, de CID een onderzoek in te stellen naar een concrete groep personen, die, omdat zij op dat moment nog geen verdachten in de zin van het Wetboek van Strafvordering waren, geen aanspraak op de rechten van verdachten konden maken en daarom juridisch in een soort vacuüm verbleven.

De CID verzamelt bij wijze van routine informatie over personen in zijn regio waarvan zij vermoedt dat zij er een gewoonte van maken met de wet een loopje te nemen. Die informatie komt uit velerlei bron: ('CID-minded') gewone politie-ambtenaren, ambtenaren van bijzondere opsporingsdiensten als de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, de Centrale Recherche Informatiedienst, de Binnenlandse Veiligheidsdienst, banken en andere geldinstellingen en ambteloze burgers. Alles wat de CID interessant acht onder de informatie die haar bereikt, wordt, na naar bron en betrouwbaarheid te zijn geïnclassificeerd (waarover later meer), opgeslagen in een computersysteem, dat de gegevens niet alleen keurig bewaart, maar de bediener ervan ook in staat stelt om erin te zoeken met behulp van trefwoorden.

Onder de ambteloze burgers die de CID van informatie voorzien vormen de zogenaamde 'informanten' een bijzondere groep. De naam 'burgers' verdienen zij nauwelijks, want het gaat veelal om personen die verkeren in en deel uitmaken van het criminele milieu en om die reden niet alleen over voor de politie interessante informatie beschikken, maar ook zelf op belangstelling van justitie aanspraak kunnen maken. De CID-medewerkers komen met deze lieden meestal in contact omdat zij door de tactische recherche voor een of ander delict zijn aangehouden en verhoord. Als de tactische recherche

CRIMINELE INLICHTINGEN

met hen gereed is, krijgen zij in de verhoorkamer bezoek van een medewerker van de CID, die hen dan als informant probeert te rekruteren. Voor bruikbare informatie kan de CID de informanten geld aanbieden. Zij kan ook proberen om in te spelen op wraakgevoelens en rancune ten opzichte van de criminele concurrentie, of beloven een goed woordje bij het OM te zullen doen in de eigen zaak. Bij dit laatste gaat het volgens onze zegslieden altijd om misleiding, want het behoort tot de ethiek van de CID - op welk onderwerp wij nog uitvoerig zullen terugkomen - dat met criminelen *achteraf* geen 'deals' worden gesloten. Eenmaal toegetreden tot de kaste van vaste informanten, kunnen deze lieden met de CID wel *vooraf* afspraken maken over tot op zekere hoogte straffeloze deelname aan criminele activiteiten, waarbij zij dan geacht worden de overige deelnemers te verlinken.

Zo ging dat ook in de TOTEM-zaak: de CID kon in deze zaak beschikken over twee informanten, cocaïnegebruikers, die om redenen die wij niet kennen de CID vertelden dat zij regelmatig cocaïne voor eigen gebruik betrokken van Huub en Lotte door bemiddeling van Sjef en May. Op die grond adviseerde de CID in juni 1991 de tactische recherche om in actie te komen, in het kader waarvan het OM besloot bij de RC een gerechtelijk vooronderzoek te vorderen tegen Huub Smeets en de zijnen wegens het "*tezamen en in vereniging met anderen*" in bezit en vervoerd hebben van cocaïne en het deelnemen aan een criminele organisatie. Wat de informanten de CID precies verteld hebben en of hun informatie het enige was waarover de CID op dat moment kon beschikken, is onduidelijk, niet alleen voor ons, dat moet het ook geweest zijn voor de RC. Want, zo werd ons door de medewerkers van de CID meegedeeld, de namen van de informanten worden door de CID strikt geheim gehouden, niet alleen voor (te zijner tijd) verdachte en zijn advocaat, maar ook voor de RC en de rechter. Die moeten het doen met een ambtse dig proces-verbaal waarin niet alleen de namen van de informanten ontbreken, maar ook iedere andere bijzonderheid die de identiteit van de informanten zou kunnen onthullen. Dat betekent dat zulk een proces-verbaal uit niet veel meer kan bestaan dan de mededeling dat de CID over betrouwbare informatie beschikt, die zulk een vermoeden rechtvaardigt. In het arrondissement waar wij ons onderzoek deden, zo zei men ons, is wel een (speciaal daarvoor aangewezen) officier van justitie (OvJ) op de hoogte van de identiteit van zulke informanten, maar elders, zo zei men ons en zo bleek ons ook tijdens een gesprek met medewerkers van een andere CID, blijft zelfs de OvJ daarover in het ongewisse. Zulke versluiserende processen-verbaal opstellen is een kunst apart, die men bij het CID dan ook niet geheel aan de medewerkers overlaat; de eindredactie ervan is altijd in handen van het hoofd van de dienst. Hoe vervolgens met zulk soort processen-verbaal wordt omgegaan en welke risico's daaraan verbonden zijn, vormt eveneens onderwerp van een afzonderlijke paragraaf.

Voor het moment vervolgen wij het verhaal van de TOTEM-zaak. In juni 1991 stemt de RC in met het openen van een gerechtelijk vooronderzoek tegen

Huub Smeets en de zijnen, en machtigt de politie tot het af luisteren van de telefoons van alle verdachten. Het duurt tot begin maart van het volgende jaar voor de politie, op grond van de afgeluisterde telefoongesprekken, tot actie kan overgaan. "Op 12 maart 1992," zo vermeldt het 'proces-verbaal van bevindingen' in deze zaak, "kregen wij, verbalisanten voornoemd, ieder voor wat betreft zijn eigen bevindingen, het ernstige vermoeden dat in de late middaguren dan wel in de vroege avonduren een hoeveelheid cocaïne zou worden geleverd aan en in het huis van H.H. Smeets en C.G. Timmers." Het huis wordt geobserveerd en de politie ziet een aantal van de andere verdachten het huis binnengaan en weer verlaten, waaronder Sjef Timmers en May Mulder, degenen die de cocaïne bij de klanten plegen af te leveren. Al deze personen en een aantal van de klanten, die men uit de afgeluisterde telefoongesprekken kent, worden nog dezelfde dag aangehouden. Hun auto's en woningen worden doorzocht. In het huis van Huub en Lotte wordt 431,9 gram cocaïne aangetroffen, in de auto van Sjef en May 43,4 gram, tezamen een hoeveelheid die een verkoopwaarde van rond 45 duizend gulden vertegenwoordigt. Tevens wordt een aantal attributen (waaronder een weegschaaltje) aangetroffen die op handel in verdovende middelen wijzen.

Alle verdachten worden kort na hun aanhouding verhoord. Huub en Lotte, de hoofdverdachten, maken gebruik van hun zwijgrecht. Sjef en May, hoewel gewezen op hun zwijg- en verschoningsrecht, bekennen dat zij gedurende lange tijd gediend hebben als distributeurs van de door Huub en Lotte geleverde cocaïne. May weet tevens te vertellen wie de leverancier van Huub en Lotte is: ene Karel van Braam, die in Amersfoort woont, maar die zij en Lotte - Huub doet dit soort gevaarlijke karweitjes nooit zelf - met een zekere regelmaat in een italiaans restaurant in Utrecht treffen. De verhoorde gebruikers bekennen zonder uitzondering geregeld cocaïne voor eigen gebruik te betrekken van Huub en Lotte, door bemiddeling van Sjef en May.

De gevonden contrabande en de bekentenissen - ook al zijn die bekentenissen afkomstig van medeverdachten - lijken voldoende om het lot van alle verdachten en in het bijzonder dat van Huub en Lotte te bezegelen. En zo gaat het ook. Weliswaar beroepen Sjef en May zich ter zitting plotseling op hun zwijg- en verschoningsrecht, zeggende dat zij tijdens het verhoor door de politie niet op hun verschoningsrecht ten aanzien van hun zus (Lotte) en zwager (Huub) gewezen zijn, maar de rechtbank laat zich daardoor niet van de wijs brengen, omdat zij immers de processen-verbaal van de politie-verhoren in het dossier aantreft en voorts van mening is, blijkens haar vonnis, dat "de stelling van de raadsman dat de politie bij een verhoor van personen als getuigen dezen zou dienen te wijzen op een eventueel verschoningsrecht

geen steun vindt in de wet of het recht."³ Ook brengt de raadsman ter zitting ter sprake dat het "op ambtseed opgemaakte proces-verbaal, waarin onder meer gewag is gemaakt van bevindingen van de CID," onvoldoende concreet is "om op basis daarvan een redelijke verdenking jegens verdachte gewettigd te achten." Dat is een in het kader van deze uiteenzetting interessant verweer, waarover wij nog komen te spreken. Voor het moment melden wij dat de rechtbank ook dat verweer verwerpt en zowel Huub Smeets als Lotte Timmers veroordeelt tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 3 jaar onder aftrek van voorarrest en onttrekking aan het verkeer van een aantal goederen, waaronder natuurlijk de gevonden cocaïne.

Nu het verhaal van Huub Smeets en de zijnen in grote lijnen verteld is, zijn wij gereed om, zoals wij hiervoor al aankondigden, drie aspecten van het werk van de CID te becommentariëren.

3. Verdachtegeleid onderzoek

Zowel de tactische recherche als de CID houden zich bezig met opsporing. Hun vertrekpunt en werkwijze zijn echter verschillend en hun resultaten dienen verschillende doelen. Vertrekpunt voor de tactische recherche is een geconstateerd misdrijf. De vraag die beantwoord moet worden is: wie is de waarschijnlijke dader? Een aantal personen komt in aanmerking. Zodra tegen een van deze in aanmerking komende personen een 'redelijk vermoeden van schuld' bestaat, wordt deze tot 'verdachte' en verandert het zoekproces van aard. De vraag wordt: is er tegen deze verdachte voldoende bewijs te construeren, dat tot een strafrechtelijke veroordeling kan leiden? Zulk bewijs dient diagnostisch te zijn, dat wil zeggen dat de bewijsmiddelen een zo helder onderscheid tussen de verdachte en andere mogelijke daders moeten maken, dat het gerechtvaardigd is om deze speciale verdachte tot dader te bestemmen.

Voor het werk van de CID is, zoals wij zagen, een bepaalde persoon of groep van personen het vertrekpunt. De vraag die men probeert te beantwoorden is: heeft deze persoon wel eens een misdrijf begaan en/of is hij van plan dat (opnieuw) te doen? Omdat de CID vooralsnog geen weet heeft van een concreet misdrijf en daarom niet weet waar en wanneer te gaan zoeken, wordt de desbetreffende persoon min of meer permanent in de gaten gehouden. Ieder aspect van het leven van die persoon heeft de belangstelling van de CID, ongeacht de bron ervan. Geduldig wacht de CID op het zichtbaar worden van een verdacht patroon in de binnenkomende informatie omtrent

---

³ Hetgeen de vraag oproept wat - als processen-verbaal van zulke politieverhoren wel als bewijsmiddel kunnen dienen, zoals in dit geval - dan wel de ratio van het verschoningsrecht ter zitting is.

de handel en wandel van het object van onderzoek. Welnu, dat voor een willekeurig persoon zulk een verdacht patroon ontstaat, is geenszins onwaarschijnlijk. Dat een even verdacht patroon voor een willekeurig ander persoon zou ontstaan als die op soortgelijke wijze in de gaten gehouden zou worden, is al evenmin onwaarschijnlijk. Verdachtegeleid onderzoek kapitaliseert op het toeval. Wie zich dat niet helemaal kan voorstellen moet eens proberen om voor al zijn gedragingen op een willekeurige dag een voor anderen geheel onverdachte verklaring te bedenken.

Het risico van verdachtegeleid onderzoek wordt geïllustreerd in de klassieke detectiveroman. De auteur biedt de lezer voldoende informatie aan om vrijwel iedereen te verdenken: alle personages hebben een motief en iedereen wordt tenminste eenmaal in een verdachte situatie aangetroffen. Van de lezer wordt verwacht dat hij de dader opspoort voordat de detective, de held van het verhaal, tenslotte het bewijs levert. De lezer doet dat plichtsgetrouw om vervolgens te ontdekken dat een redelijke verdenking nog geen bewijs is, dat wil zeggen een patroon van betrouwbare informatie dat de dader op beslissende wijze onderscheidt van alle andere, weliswaar verdachte, maar onschuldige, personages. Het verdachte gedrag van de andere personages wordt niet met terugwerkende kracht minder verdacht, maar nadat beslissend, dat wil zeggen diagnostisch, bewijs tegen de dader geleverd is, wordt hun verdachte gedrag het produkt van een misleidende samenloop van omstandigheden. Bewijs verschilt op een essentieel punt van opsporingsgegevens. Wanneer men in een detectiveroman zou oordelen op grond van opsporingsgegevens, zou vrijwel iedereen schuldig worden bevonden. Diagnostisch bewijs wijst alleen de dader aan, onder uitsluiting van alle anderen.

Het verschil tussen de werkwijze van de lezer en de held van het verhaal, de fameuze speurneus, is gelegen in hun wijze van zoeken: de lezer zoekt, daartoe verleid door de auteur, *verdachtegeleid*, de detective *misdrijfgeleid*. De lezer kiest onder de zonder uitzondering min of meer verdachte personages zijn favoriete verdachte en beziet welke bewijzen er allemaal tegen die verdachte geconstrueerd kunnen worden. De detective, die een vakman is, begint bij de aanwijzingen van het misdrijf en beziet tot welke verdachte hem dit voert. De werkwijze van de CID lijkt op die van de lezer: alle door haar in het oog gehouden personages zijn a priori min of meer verdacht. De werkwijze van de tactische recherche lijkt - als het goed is - op die van de speurneus. Verdachtegeleid zoeken is riskant, een risico dat door de schrijver van de detective tegen de lezer wordt gebruikt: tegen ieder personage zijn er aanwijzingen, maar *bevezen* is er dus niets, zoals de speurneus aan het slot niet nalaat glunderend uiteen te zetten. Het probleem met de werkelijkheid van strafrechtelijke bedrijf is, dat de held van het verhaal, de superieure speurneus, nogal eens ontbreekt.

Maar, als gezegd, zodra er volgens de CID tegen een persoon of groep van personen voldoende aanwijzingen zijn, draagt de CID, de zaak over aan het OM en de onder zijn toezicht werkende tactische recherche. Acht het OM

extra dwangmiddelen nodig voor de constructie van bewijs, dan wordt aan de RC gevraagd om tevens een gerechtelijk vooronderzoek te openen. Vanaf dat moment krijgt het onderzoek zijn vertrouwde patroon. Wat van de riskante, verdachtegeleide CID-werkwijze overblijft is meestal niet meer dan een proces-verbaal dat een redelijk vermoeden van schuld moet onderbouwen. Dat zulk vermoeden op riskante wijze tot stand gekomen is, is niet zo'n bezwaar omdat het immers nog slechts om een vermoeden gaat. Het opsporings- en/of gerechtelijke vooronderzoek moeten het beslissende bewijs opleveren. Lukt dat, dan is er niets aan de hand. Lukt dat niet (helemaal), dan is de verleiding groot om gegevens uit het CID-onderzoek alsnog tot wettige bewijsmiddelen om te vormen en wel in de vorm van ambtsedige processen-verbaal van CID-medewerkers, die, naar bij de CID geldende gewoonte, de bronnen van hun informatie en de context waarin zij verkregen werden, vakkundig verbergen teneinde hun bronnen af te schermen.⁴ Van andere, wel beschikbare, maar niet (meer) van belang geachte informatie die in andere richting wees, wordt zelfs in het geheel geen melding gemaakt. De rechter die zulk een proces-verbaal onder ogen krijgt, weet en realiseert zich meestal niet dat hem (of haar) slechts een zeer kleine uitsnede uit een zee van CID-informatie bereikt, en weet of realiseert zich daarom ook niet dat hij door deze uitsnede als bewijs te accepteren kapitaliseert op toeval. De rechter loopt het risico te worden als de detectivelezer, die halverwege het boek ophoudt omdat hij genoeg denkt te weten. Zo'n lezer loopt gerede kans er naast te zitten. Zo ook de rechter.

Op grond van het voorgaande lijkt het dan ook raadzaam om in de praktijk CID-onderzoek strikt gescheiden te houden van opsporings- en gerechtelijk vooronderzoek. CID-informatie dient nooit omgevormd te worden tot bewijs. CID-informatie die een ander doel moet dienen dan het onderbouwen van een redelijk vermoeden van schuld dient te allen tijde uit het strafproces geweerd te worden, omdat zij om logische redenen niet kan bewijzen hetgeen zij voor het ongewapende oog voorwendt te bewijzen.

4. Het ambtsedig proces-verbaal als ultiem bewijsmiddel

De TOTEM-zaak kwam aan het rollen toen de CID kon beschikken over twee informanten die bevestigden wat de politie al vermoedde, namelijk dat Huub Smeets en de zijnen handelden in verdovende middelen. Maar die informanten waren zelf gebruikers van cocaïne en behoorden tot het criminele milieu. Men

---

⁴ Deze werkwijze wordt, blijkens het verslag van de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden (juni 1990-juli 1991) van de Tweede Kamer (nr. 22 463) door de Minister van Justitie zelfs uitdrukkelijk aanbevolen voor inlichtingen die van de BVD afkomstig zijn: "Het door de BVD aangedragen materiaal wordt ten behoeve van de bronbescherming door een opsporingsambtenaar in een ambtsedig proces-verbaal verwerkt en vertaald" (punt 4, onder a).

kan daarom de vraag stellen of informatie uit zulke bronnen een voldoende grondslag vormt voor zelfs maar het wettelijk vereiste 'redelijke vermoeden van schuld'. Wanneer informatie de CID bereikt, wordt die om te beginnen 'geëvalueerd' naar bron en aard. De betrouwbaarheid van de bron kan vier niveaus hebben, aangeduid met letters:

- A Betrouwbaar, d.w.z. afkomstig van een politie-ambtenaar, overheidsinstelling of uit een anderszins zeer betrouwbare bron.
- B Meestal betrouwbaar, d.w.z. afkomstig van een informant die in het verleden betrouwbaar is gebleken.
- C Niet betrouwbaar, d.w.z. afkomstig van een informant die in het verleden niet altijd betrouwbaar is gebleken.
- X Niet te beoordelen, d.w.z. afkomstig van een informant waarvan de betrouwbaarheid (nog) geheel onbekend is.

Ook de betrouwbaarheid van het ontvangen bericht kan vier niveaus hebben, aangeduid met cijfers:

- 1 De informatie is zeker juist.
- 2 De informatie is door de bron zelf waargenomen.
- 3 De informatie is door een ander dan de bron waargenomen, maar wordt bevestigd door gegevens uit andere bron.
- 4 De informatie is door een ander dan de bron waargenomen en wordt niet door andere gegevens bevestigd.

Aan ieder bericht dat de CID bereikt wordt derhalve een letter en een cijfer toegekend. Dat doet de CID zelf. Alleen als de OvJ de naam van de bron van een bericht te horen krijgt, kan hij/zij controleren of de gegeven evaluatie gerechtvaardigd is. Leidt een bericht van de CID ertoe dat het OM bij de RC een gerechtelijk vooronderzoek vordert, dan moet de RC er blindelings op vertrouwen dat de CID het bericht op een juiste wijze geëvalueerd heeft, omdat voor hem/haar immers de identiteit van de bron verborgen wordt gehouden, alsmede alle bijzonderheden die over die identiteit iets zouden kunnen onthullen. De vraag rijst hoe zich dat verdraagt met de verantwoordelijkheid van de RC.

Vervolgens kan men zich afvragen welke letter-cijfer-combinatie voldoende is om van een 'redelijk vermoeden van schuld' te kunnen spreken. De kwalificatie A1 is zeker voldoende: zulk soort informatie is meestal afkomstig van een politie-ambtenaar en wordt daarom voor ontwijfelbaar juist gehouden.⁵ Informatie van die kwaliteit wordt niet alleen voldoende geacht om een redelijk vermoeden te rechtvaardigen, maar kan te zijner tijd, vastge-

---

⁵ Uit het ons ter beschikking staande CID-geschrift lijkt het tweede zonder meer uit het eerste te volgen, al kan men zich voorstellen dat een politie-ambtenaar zelf aangeeft niet geheel zeker van zijn zaak te zijn.

legd in een ambtsedig proces-verbaal, zelfs als bewijs ter zitting dienen. Maar bij welke classificatie geraakt men onder de streep voor een redelijk vermoeden van schuld? Dat is niet zonder meer duidelijk, maar in de jurisprudentie is wel een aanknopingspunt te vinden. Ook in het arrest van de Hoge Raad (HR), gedateerd 1 maart 1983 (Nederlandse Jurisprudentie (NJ) 1983, 550), ging het om het in bezit hebben van verdovende middelen. Bij een hoofdinspecteur van de Narcoticabrigade "*kwam de mededeling binnen dat in het perceel Bernard Kochstraat ... te Amsterdam (...) verdovende middelen, met name heroïne, aanwezig zou zijn.*" Van dat bericht maakte de hoofdinspecteur een ambtsedig proces-verbaal op, dat de identiteit van de informant niet onthulde, zo die al bekend was. Volgens de HR, in navolging van het Hof, was hier wel degelijk sprake van een redelijk vermoeden van schuld. Dat geldt, blijkens HR 18 november 1980 (NJ 1981, 125), ook wanneer het om een anonieme tip gaat, omdat "*(a)nonieme tips (...) nu eenmaal voor het werk van de politie onontbeerlijk*" zijn, zoals Advocaat-Generaal Remmelink in zijn conclusie in deze zaak opmerkte. Dat alles impliceert, naar ons oordeel, dat iedere door de CID ontvangen informatie, hoe ook geïnclassificeerd, volgens de Hoge Raad als grondslag voor een redelijk vermoeden van schuld kan gelden. De conclusie van het arrondissementsparket in Den Bosch, in een notitie van 2 januari 1992, dat een redelijk vermoeden aangenomen kan worden "*op basis van CID-informatie die berust op de mededeling van een enkele informant, mits door de CID deze CID-informatie als betrouwbaar kan worden aangemerkt (en als zodanig ook in het p.v. wordt verantwoord c.q. toegelicht) en de informatie door overige informatie wordt bevestigd*" komt ons in het licht van de genoemde jurisprudentie onnodig restrictief voor, maar daarom nog niet onverstandig.

De praktische betekenis van het voorgaande is overigens beperkt, omdat het voor strafvordering vereiste redelijke vermoeden van schuld in de praktijk wordt onderbouwd met behulp van een door de CID vervaardigd proces-verbaal, waarin eenvoudig wordt meegedeeld dat de CID over als voldoende betrouwbaar geïnclassificeerde informatie beschikt. Dat moet volgens het hierboven gegeven citaat van het Bossche arrondissementsparket weliswaar worden "*verantwoord c.q. toegelicht*", maar het is onduidelijk hoe dat op controleerbare wijze kan geschieden als tevens de bron van de informatie moet worden afgeschermd. Onder die omstandigheden lijken de RC en, later, de rechter en de verdediging overgeleverd aan de integriteit van de CID.

Dat vonden de door CID-medewerkers waarmee wij spraken ook geen probleem: de CID liegt in dergelijke processen-verbaal namelijk *nooit*. Zaken worden versluierd, dat wil zeggen van allerlei wordt niet gezegd, maar wat er wèl gezegd wordt, is altijd waar. Niet de gehele waarheid zeggen en toch niet liegen is een kunst apart, waarin de leiding van de CID zeer geoefend is. Al zulke processen-verbaal worden dan ook door de chef van de CID gecontroleerd, zo zij al niet door hem zelf geschreven en ondertekend worden. Omdat de rechtbank, wellicht op aandringen van de verdediging, ertoe zou

kunnen besluiten de opsteller van zulk een proces-verbaal ter zitting te horen, worden CID-medewerkers speciaal geoefend in het geven van ontwijkende antwoorden wanneer vragen de identiteit van een informant in het geding zouden brengen. CID-medewerkers die teveel weten, ondertekenen bij voorkeur niet zulke processen-verbaal, opdat zij ter zitting niet voor het blok gezet kunnen worden. De ervaring leert trouwens, zo zei men ons, dat de meeste rechters niet echt doorvragen, wel wetend dat de CID het als haar taak ziet haar bronnen te beschermen. Zo ging het ook in de TOTEM-zaak. Ter zitting beklaagde de verdediging zich over *"de onvolledigheid van het proces-verbaal voor wat betreft de aard van de CID-informatie leidend tot het opstarten van een gerechtelijk vooronderzoek jegens verdachte."* Niet zou zijn gebleken *"wat exact ten aanzien van tijd en plaats en persoon⁶ de aan het CID bekend geworden informatie omvatte."*⁷ Op dat verwijt reageert de rechtbank met de opmerking *"dat niet valt in te zien dat een dergelijke wijze van opmaken van een proces-verbaal de verdediging op onaanvaardbare wijze heeft benadeeld."* Een rechtbank derhalve met begrip voor de problemen van de CID. Een rechtbank ook die de CID blind vertrouwt, want wat de verdediging hier niet weet, weet de rechtbank al evenmin.

Maar wat als de rechtbank *zelf* nu eens zou willen controleren of de CID wel correct te werk is gegaan? Of, daaraan voorafgaand, de RC? Dat moeten die rechters niet willen, zo vindt men bij de CID, *"want wij liegen nooit!"* In de ogen van de CID, en trouwens ook in de ogen van de politie in het algemeen, is het ambtsedige proces-verbaal het ultieme bewijsmiddel, d.w.z. een bewijsmiddel dat geen controle van wie dan ook behoeft. Rechters hoeven het niet te controleren, raadslieden dienen het niet ter discussie te stellen. Als alle betrokkenen dat aanvaarden, kan ieder bewijsmiddel het best tot een ambtsedig proces-verbaal worden ongevormd. Dat is wat er in de praktijk gebeurt. Die gang van zaken wordt gelegitimeerd door een absoluut geloof in de integriteit van de politie in het algemeen en de CID in het bijzonder. De eigen integriteit is voor de CID dan ook van eminent belang. Er bestaat een CID-ethiek, waarover de volgende paragraaf handelt.

Inmiddels hebben wij in onze gesprekken met CID-medewerkers geen enkele aanwijzing gevonden, die ons doen twifelen aan de oprechtheid van de desbetreffende CID-functionarissen. En toch zijn wij van mening dat zij door dit standpunt in te nemen een ander bewijsstelsel introduceren dan dat wat de wetgever, lang geleden, voor ogen heeft gestaan. In dat nieuwe stelsel van eigen maaksel wordt de rechterlijk controle vervangen door de integriteit van politiefunctionarissen en de interne controle daarop. Er is natuurlijk niets

⁶ Verwijzing naar de formulering van HR 1 maart 1983, NJ 1983, 550. Die formulering lijkt ervan uit te gaan dat ook de CID zich slechts met het onderzoek van concrete misdrijven bezighoudt.

⁷ Citaten ontleend aan het strafvonnis tegen Huub Smeets.

tegen een integere politie, maar de rechter kan met een beroep daarop, zelfs indien dat alleszins gerechtvaardigd zou zijn, de eigen verantwoordelijkheid voor de deugdelijkheid van de bewijsvoering niet ontlopen.

5. De CID-ethiek

Informanten vormen de belangrijkste bron van informatie voor de CID. Die informanten zijn, als gezegd, zelf meestal criminelen. De regionale Criminele Inlichtingendienst waarmee wij spraken beschikt over drie à vier honderd geregistreerde informanten, maar met 50 à 60 daarvan heeft men min of meer geregeld contact. Met de harde kern van informanten heeft zo'n CID-afdeling derhalve een langdurige relatie. Dat betekent dat de CID er belang bij heeft dat zulke lieden in het criminele circuit blijven functioneren en dus blijven deelnemen aan criminele activiteiten. Dat is een curieuze stand van zaken, die tot allerlei problemen aanleiding kan geven.

Hoe de relatie tussen CID en informanten precies gekwalificeerd moet worden, is niet helemaal duidelijk. Informanten zouden beschouwd kunnen worden als de criminele werknemers van de CID. Zij worden voor hun activiteiten immers geldelijk beloond. Daarbij gaat het meestal om bedragen van ten hoogste enige honderden gulden; voor grotere bedragen is toestemming van hogerhand, het OM en soms zelfs het ministerie van justitie, vereist. Wat arbeidsrechtelijk de precieze relatie van de CID met deze lieden ook moge zijn, in ieder geval staat de CID met dit soort medewerkers met één been in de penose. Maar dat been moet zo schoon mogelijk gehouden worden. De relatie tussen CID en informanten krijgt daardoor tegenstrijdige trekken. De informanten vormen enerzijds onderdeel van een wereld die door de CID juist te vuur en te zwaard bestreden zou moeten worden, anderzijds moeten zij die wereld (mede) gaande houden opdat de informatie blijft toestromen. Deze tweeslachtigheid uit zich in de wijze waarop de CID over de relatie met de informanten spreekt. "*Wij moeten niet afdalen naar het niveau van die gasten,*" zo werd ons gezegd. In hetzelfde gesprek werd ons even later gemeld: "*Wij willen open en eerlijke contacten met criminelen.*" Die mededeling werd ons gedaan zonder een spoor van ironie.

Het wankel evenwicht tussen open en eerlijke contacten en de vrees dat men zelf afdaalt naar het niveau van "*die gasten*" kan alleen zonder ontsporingen worden volgehouden, als er een stelsel regels is dat strikt wordt nageleefd. Wij noemen dat 'de CID-ethiek'. De regels moeten ervoor zorgen dat de informatie uit het criminele circuit blijft toestromen zonder dat de CID medeplichtig wordt. Het eerste is een praktisch doel, het tweede is van principiële aard. Voor het bereiken van het praktische doel is het nodig dat de informant te allen tijde wordt afgeschermd. Hoe dat gaat, is hiervoor uiteengezet. In landen waar men hecht aan het onmiddellijkheidsbeginsel zou dat problemen geven. Zo'n land is bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Daar

kan het gemakkelijk gebeuren dat informanten wier informatie de grondslag voor 'probable cause' vormt, in 'open court' gehoord moeten worden. Die moeten dan tijdens het proces beschermd worden tegen hun mogelijk geweldadige medecriminelen, terwijl zij na afloop nogal eens van een nieuwe identiteit moeten worden voorzien. Het zogenaamde federale 'witness protection program' dat daarvoor nodig is, brengt niet alleen zijn eigen ethische problemen met zich mee, maar is ook bijzonder kostbaar. In ons land bestaat, voorzover wij konden nagaan, zo'n programma niet en is het tot nu toe slechts een enkele keer nodig gebleken informanten een nieuwe identiteit te geven.

De CID is zuinig op zijn informanten. De identiteit van een informant is slechts bekend aan de twee CID-rechercheurs die hem 'runnen' en het hoofd van de CID. In zeldzame gevallen wordt ook aan de OvJ verteld van wie bepaalde informatie afkomstig is. Voor de rechter-commissaris, de rechtbank en, vooral, voor de verdachte en diens raadsman blijft de identiteit van de informant verstopt achter de welluidende zin in het relaas van bevindingen: "*Naar aanleiding van betrouwbaar bekomen informatie, binnengekomen bij de chef van het Bureau Criminele Inlichtingen Dienst van de Gemeentepolitie te X ...*"

Dikwijls gaat de CID aanmerkelijk verder bij het beschermen van informanten. Men is bereid een zaak 'stuk te laten gaan' als dat nodig is, dat wil zeggen een misdrijf niet te vervolgen als de identiteit van de informant door wél vervolgen prijs gegeven zou moeten worden. Dat wordt tevoren ook expliciet aan de informant toegezegd en men houdt zich er strikt aan. Voor die handelwijze werd ons een in de eerste plaats praktische reden opgegeven: zonder deze garantie zou men niet aan informanten kunnen komen. En toch zit er voor de CID ook een principiële kant aan: de hierboven al genoemde wens om "*open en eerlijke contacten*" met de criminele informanten te onderhouden. Meestal is het niet nodig een zaak stuk te laten lopen, maar kan met enkele kunstgrepen toch een bruikbaar proces-verbaal worden gemaakt. Dat gebeurt dan door een criminele organisatie op zulk een manier op te rollen, dat niemand kan vermoeden wie de informant was. Soms wordt daartoe de bron van de informatie veranderd.

In ruil voor deze vergaande bescherming moet de informant zich van zijn kant aan een aantal regels houden. Dat is lastig, want "*met die lui is betrekkelijk weinig af te spreken*," zo klaagde een van onze zegslieden. Zijn de regels die gelden voor het gedrag van de CID erop gericht om de informant in het criminele circuit te houden en de informatiestroom gaande te houden, de regels die voor het gedrag van de informanten gelden, dienen ertoe om het blazen van de CID schoon te houden. Zo is geweld voor iedere informant uitgesloten. Als een informant een vuurwapen laat zien aan een CID-man, is hij dat kwijt. Voor deelname aan gewapende overvallen wordt nimmer toestemming gegeven en voor criminele activiteiten waarover niet tevoren afspraken met de CID zijn gemaakt, wordt de informant behandeld als iedere andere crimineel. En tenslotte is er ook een doodzonde voor informanten:

schieten op 'wouten', dat wil zeggen op politie-agenten. Wie dat ooit gedaan heeft, kan geen informant worden.

Dit alles betekent dat tussen CID en informanten een zeer broze relatie bestaat. De informanten mogen deelnemen, en worden zelfs geacht dat te doen, aan criminele activiteiten, maar dan binnen strikte grenzen en alleen als daarover tevoren met de CID afspraken zijn gemaakt en achteraf keurig wordt gerapporteerd. Dat is één stap verwijderd van het deelnemen aan misdrijven in opdracht van de politie, maar die laatste stap wordt, volgens onze zegslieden, nooit gezet. Het initiatief wordt, zo zegt men, op dat punt aan de informanten gelaten. Dus wèl, zo stellen wij ons voor: 'Ik verwacht dat X weer een kraak gaat zetten; zal ik daaraan meedoen?' maar niet: 'Die X heeft vast weer iets op het oog; kun jij daaraan meedoen?' De lijn die deze twee varianten scheidt, lijkt ons moeilijk scherp te trekken. Is de politie in het eerste geval zelf niet, en in het tweede geval wèl bij criminaliteit betrokken?

De mistige relatie die CID-beambten onderhouden met criminelen kan hen gemakkelijk in problemen brengen met hun collega's van de tactische recherche. Voor die relatie, die voor de CID eveneens van belang is omdat de tactische recherche het werk van de CID immers telkens moet overnemen, gelden eveneens regels die tot de CID-ethiek gerekend kunnen worden. En ook dit deel van de CID-ethiek dient tenminste ten dele praktische doelen: de regels lijken grotendeels bedoeld om de tactische recherche zo weinig mogelijk te schofferen. Dat begint als een informant gerecruteerd wordt. Dat gebeurt, als gezegd, in *alle* gevallen pas nadat de tactische recherche zijn verhoor van de potentiële informant heeft afgerond. Over de zaak waarvoor de informant oorspronkelijk is opgepakt, zijn met de CID 'in beginsel' dan ook geen 'deals' te sluiten. Zulke 'deals' zouden het werk van de tactische recherche immers weer ongedaan maken. Maar de schijn van het tegendeel wordt soms wel bij de informanten gewekt: als de OvJ toch al tot sepot besloten heeft, ziet men er geen been in dit te presenteren als een gevolg van een goed woordje van de CID.

Maar dan? Als een informant door de tactische recherche gepakt wordt voor iets dat hij onder CID-vlag heeft gedaan, wordt hij uit de handen van de tactische recherche weggehaald. Dat zal de tactische recherche niet waarderen en dan, en alleen dan, heeft de tactische recherche volgens de CID-ethiek recht op (enige) uitleg, zij het waarschijnlijk meer om praktische, dan om principiële redenen. Voor het overige wordt CID-ambtenaren op het hart gedrukt nooit over hun werk met andere politie-ambtenaren te spreken. Daar is kennelijk reden toe: het komt blijkbaar voor dat informatie naar het criminele circuit gelekt wordt. De geheimhouding kan zover gaan dat de CID aan informanten, die in het kader van met de CID overeengekomen werkzaamheden een parkeerboete oplopen, liever de kosten van die boete vergoedt dan in overleg te treden met de verkeerspolitie.

Zoals alle ethiek is ook die van de CID van gemengd praktische en principiële aard. De praktische kant ervan heeft tot doel de informatiestroom

gaande te houden en de samenwerking met anderen niet al te zeer te verstoren. De principiële kant ervan dient ervoor om "*niet naar het niveau van die gasten af te dalen.*" De naleving ervan is een interne zaak: informanten worden altijd door een duo van CID-beambten 'gerund' en de CID-leiding oefent strikte controle uit. Dat geldt niet alleen voor de manier waarop informanten worden 'gerund', maar ook voor de manier waarop verkregen informatie naar buiten gaat in de vorm van processen-verbaal. Niet de ambtenaar die het proces-verbaal ondertekent, bepaalt wat wel en wat niet verdoezeld mag worden in processen-verbaal, maar de leiding van de CID, want bij de leiding berust de taak de belangrijkste regel van CID-ethiek te bewaken: "*In processen-verbaal wordt nooit gelogen.*" Maar omdat in processen-verbaal al evenmin zelden de gehele waarheid wordt verteld, loopt de CID ook hier, zoals in de omgang met de informanten, dagelijks over de rand van de ethische afgrond. En dat weet men.

Men kan zich dan ook afvragen waarom die wetenschap de CID er niet toe brengt haar verantwoordelijkheid te delen of zelfs geheel af te wentelen op de RC. Omdat de RC die wetenschap niet in overeenstemming met zijn rechterlijke verantwoordelijkheid zou kunnen brengen? Als dat zo zou zijn, dan is, dunkt ons, diens moedwillige onwetendheid ten aanzien van door de CID genomen beslissingen daar al evenmin mee in overeenstemming te brengen.

6. Besluit

Het werk van de CID bevindt zich in een procesrechtelijk niemandsland. De personen die voorwerp van onderzoek van de CID zijn, zijn nog geen verdachten in de zin van het Wetboek van Strafvordering. Strafvorderlijk bestaan zij niet, dus gelden voor de bemoeienis van de CID met hen ook geen regels.⁸ Maar dat betekent niet dat de CID normloos met hen omgaat. Integendeel, de CID heeft daarvoor strikte regels, waarvan wij in het voorgaande een beeld hebben trachten te schetsen. Die regels zijn echter geheel van eigen maaksel en de naleving ervan beschouwt men als een strikt eigen verantwoordelijkheid. Dat laatste blijkt eruit, dat de CID iedere mogelijkheid van externe controle afsluit: zowel de OvJ, RC en rechter als de collega's van de tactische recherche worden over het CID-werk slechts geïnformeerd op 'need to know'-basis.

Het strafvorderlijke vacuüm waarin de CID opereert is ontstaan, althans verdiept, door de noodzaak gelijke pas te houden met het steeds toenemende

---

⁸ Met uitzondering van art. 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, zij het dat de daaruit volgende bescherming gering is. Vgl. HR 14 oktober 1986, NJ 1987, 564, en HR 14 oktober 1986, NJ 1988, 511.

CRIMINELE INLICHTINGEN

raffinement van het criminele milieu. Dat vacuüm probeert de CID te vullen met strikte, maar zelfbedachte gedragsregels. Zelfs als dat op integere wijze gebeurt, kan men er niet onderuit dat de werkwijze van de CID op gespannen voet staat met het rechtsstatelijke karakter van ons strafrechtelijke systeem. Daarin passen nu eenmaal geen functionarissen wier werkwijze geheel oncontroleerbaar is voor hen die door de wet uitdrukkelijk met zulke controle belast zijn. Men kan zich dan ook afvragen of de materiële schade die criminelen toebrengen aan hun slachtoffers niet overtroffen wordt door de schade die hun activiteiten in toenemende mate lijkt toe te brengen aan het rechtsstatelijke karakter van het justitiële antwoord daarop. Die vraag behoeft ook beantwoording wanneer er geen aanwijsbare ontsporingen in het werk van de CID kunnen worden geconstateerd. Of die ook werkelijk niet voorkomen, weet niemand buiten de kring van hen die dit strafvorderlijke niemandsland bewonen.